

باندۆرا بكارئانينا تيگه هيئن زانستی د ريكيئن وانه گۆتئا ئه ده بی كوردیدا

پ. ی. د. د. ئه حمه د محه مه د مام عوسمان قهره نی
وه زاره تی په روه رده - دیوان

۱- پيشه کی

۱-۱ نافونیشانی فه کۆلینی: "باندۆرا بكارئانينا تيگه هيئن زانستی د ريكيئن وانه گۆتئا ئه ده بی كوردیدا" یه، ئه فه زی ئه وی پامانی ددهت كو بايه خه كا پتر ب شيانين قوتابيان بهيئه دان د بياقی وهرگرتئا تيگه هيئن زانستیدا.

۱-۲ ئامانجا فه کۆلینی: دهستنیشانكرنا ئاستی ئه وان قوتابیئن ژ فه ریژئا ئه ركيئن خوه یين گشتی دهر دچن و ل دویف تيگه هشتئا تيگه هيئن زانستی دگه هنه ئه نجامين نوی.

۱-۳ سنۆری فه کۆلینی: ئه نجامين نافه رۆكا ئه شی فه کۆلینی دی د ئه فان سنۆراندا هيئه دهستنیشانكرن:

- سنۆری جهی: پۆلا نه هی بنه په تی یا قوتابخانه یين هه ریما كوردستانی فه دگریت.

- سنۆری ده می: وانه یه کی ژ وهرزی یه کی یی پشكا ئه ده بی كول دویف پلانا وانه گۆتئی (۴۰) خوله كان فه دكیشیت.

- سنۆری مرۆقی: هۆبه یه كا قوتابیئن پۆلا نه هی هاتیه وهرگرتن.

- سنۆری ئه كادیمی: بابه تی جۆر و مه به سته كانی هۆنراوه، كو یه ك ژ بابه تین وهرزی پیشینه ژ په رتووكا ئه ده بی كوردی، ب ریئا نه خشه یين تيگه هيئن زانستی فه، پیناسه و نافه رۆك و هه قبه ندیين وان دی هيئه شروقه كرن.

۱-۴ ئاریشه یا فه کۆلینی: ب نه بوونا تيگه هيئن زانستی د بابه تین ئه ده بیدا، تيگه هلیه كا هه ره مه کی د نافه را تيگه هيئن رۆژانه و تيگه هيئن زانستیدا چیدبیت. هه موو قوتابی ب یه ك جۆر و ب هه مان پامان زانیارییان فیرنابن و ب یه ك

گۆشه نيگا ژى تيگههين ئهوان زانياريبان وهرناگرن. ئهفه ژى كيشهيهكه و پيدفي ب فهديتنا ريگهچارهيهكى ههيه.

۱-۵ پيبارا فهكولينى: ژبو كو قوتابى ل ژير چاقديرييا ماموستاي و ب پشكدارييا ههقالين خوه، قوناغين وهرگرتنا تيگههان ل سهر بنياتى شيانين خوه يين كهسيى ئاڤا بكهت، پشت ب "تيورا چاندا جفاكى - بهرهپيدانا ناڤچهيا ناوهندى" يا فيگوتسكى هاتيه بهستن.

۱-۶ گرنگيا فهكولينى: دكارين د ئهقان دوو خالاندا كورت بكهينهفه:

- شيانين قوتابيان ل پهى جياكارين كهسى، دى هينه بنياتكرن و پى ل بهر داهينانا وان هيتته خوهشكرن.

- دى بهرچاڤرؤنييهكى دهته شارهزايين دانانا پرؤگرامين خوهندى، كو جهى نهخشهين تيگههين زانستی د بهرتووكين ئهدهبي كورديدا بكهنهفه.

۱-۷ گریمانە يا فهكولينى: د ئهڤى فهكولينيدا دى ههول هيتتهدان كو بهرسفا ئهڤى پرسيارى بهيته فهديتن: ئايا دهما بؤچوونين جودا يين قوتابيان ل بارهى تيگههين زانستی راست و درست بن، دى بنه پيسايين نوى و پشكهك ژ پرؤگرامى خوهندى، و ئهگهركيماسى تيدا ههبن دى چهوا هينه راستقهكرن؟

۱-۸ سترهكچهر و پلانا فهكولينى: فهكولين ژ دوو پشكان پيکهاتيه: پشكا يهكى دوو تهوهران ب خوه فه دگريت، تهوهرى يهكى، جهخت ل سهر زاراهيا تيگههين زانستی دكهت و ژ ئالىي زمانهڤانى و دهرووناسيى و زانستين بهرهردهيى فه ليكدهتهفه. د تهوهرى دوويى ژيدا، بنه مابين "تيورا چاندا جفاكى - بهرهپيدانا ناڤچهيا ناوهندى" و ئه و پيکين مندال تيدا فيرى وهرگرتنا تيگههان دبن شروڤه دكهت و پاشى قوناغين گولفه دانا وى فيربوونى و چهوانيا بهردهوامبوونا بهرهپيدانا وهرگرتنا وان ليكدهتهفه.

پشكا دوويى ژى بو دانانا پلان و پيشكيشكرنا وانهگوتنهكا نمونهيى هاتيه تهرخانكرن، كو جهى وهرگرتنا تيگههين زانستی تيدا هاتبيتهكرن. ئه و وانهژى ل بارهى يهكه مبابهتى بهشا ئهدهبييه د كتيبنا زمان و ئهدهبي كوردى يا پولا نههئى بنهپهتيدا، كو ب نافونيشانى (ئهدهب - بهش و رهگهز و جورين وى) يه.

ل داوی ژی ئەو ئەنجامین بدهستقهاتین تومارکیرنه و لیستهیا ژیدهران ژی ریزه‌ندکریه و ب کورته‌یا فه‌کۆلینی ب هه‌ردوو زمانین عه‌ره‌بی و ئینگلیزی ب داوی هاتیه.

۲- پشکا یه‌کی؛ چارچویشی تیوریی فه‌کۆلینی؛

۲-۱ ته‌وه‌ری یه‌کی: زاراوه‌یا تیگههین زانستی و تایبه‌تمه‌ندیین وان

۲-۱-۱ زاراوه: هه‌ر چه‌نده پیناسه‌یه‌کا تایبه‌ت بو تیگه‌هی نییه. د هنده‌ک فه‌ره‌نگین زاراوه‌ییین ئەده‌بیدا ده‌یته ناساندن کو ((هنده‌ک سالوخ و جوداکارینه ژبو ده‌ستنیشانکرنا پامانا په‌یفه‌کی ده‌یته گۆتن. هه‌ر وه‌کو په‌یقا مروّقی پامانا: ژیان و قسه‌کرنی دده‌ت)) (عبدالنور، ۱۹۷۹: ۲۵۹). د فه‌ره‌نگین زاراوه‌ییین زانستی ژیدا، بیاقی بکاره‌ینانا وان زۆربوویه. د هه‌ردوو حاله‌تاندا، تیگه‌هین زانستی ب کرۆکا پرۆسه‌یا فیترکرنی و پلانا هه‌ر توپزینه‌فه‌یه‌کا زانستی ده‌یته دانین. هه‌ر زانسته‌کی تیگه‌هین تایبه‌ت ب خوه فه‌هه‌نه و ل دویف بسپۆرییا وی ژی ده‌یته پیناسه‌کرن. له‌وما هه‌تا نه‌ا ریککه‌فتنه‌کا هه‌فیشک ل سه‌ر پیناسه‌یه‌کا ده‌ستنیشانکری نه‌هاتیه‌کرن، لئ ئەوا هه‌موویان ژیک نیزیك دکه‌ت، ئەوه، کو تیگه‌ها زانستی ئەو فه‌گواستنه‌یا ژ کۆزانیارییا گشتی بو کۆزانیارییا زانستی ده‌یته‌کرن و ب زمانه‌کی بسپۆریی ده‌یته ده‌رپین و ل سه‌ر زاراوه‌یه‌کی هاتبیه‌ بنیاتکرن. هه‌ر زاراوه‌یه‌ک بو تیگه‌هه‌کی هاتیه‌دانان و ئەو زاراوه‌یه‌کدوو‌دگره‌نه‌فه و چه‌ندین دۆزان درست دکه‌ن وه‌کو "پاستییان، پره‌نسیپان، قانونان، تیوران" کو دبیزنی بنیاتا زانستی. ژبه‌ر کو تیگه‌هی پیگه‌هه‌کی سه‌ره‌کی د پرۆگرامین خوه‌ندیندا هه‌یه، ب پیدقی ده‌یته زانین، کو ژ ئالیی زمانه‌فانیی و ده‌رووناسیی و زانستین په‌روه‌رده‌یی فه‌ به‌یته رافه‌کرن.

۲-۱-۱-۱ ژ ئالیی زمانه‌فانیی فه، ژ دوو ئالییان فه ده‌یته رافه‌کرن: وه‌کو

پوخسار گوزارشت ژ بنیاتی پره‌نسیپه‌کی دکه‌ت (Hornby, 2006: 313) تیگه‌ها پوخساری ژی د هزرا زمانه‌فانییدا گولقه‌دان و گۆرانکاریین بنه‌په‌تی ب سه‌ردا ده‌ین و هنده‌ک ژ ئەوان ب بنه‌مایا تیگه‌ستی دادنن (ویلک، ۱۹۸۷: ۵۲). ژ ئالیی نافه‌رۆکی فه‌ ژ، ژ چه‌ند تشتانان یان نیشانان یان رویدانان پیکه‌هیت، کو ل سه‌ر

بنگه هی خه سله تین هه فیشک بهه فرا هاتینه کومکرن و چیدبیت ب نافه کی یان ب جه فه نگه کی ناماژه پی بهیته دان (وتسون، ۱۹۹۳: ۷). لی نه گهر نه و کومکرن ژیه ک نه ندای پی کهاتبیت، یان ژی نه ندای نه وی کومی ب ته قافی ژیک جودا بن و چو وه کهه فی د ناقبه را واندانه بو، نه فه ناکه فیهته د چارچویقی تیگه هه کیدا.

۲-۱-۱-۲ ژ ئالیی دهروونی فه ژی، تیگه هه نه وان هه موو لایه نین وه کو دیار کو نه وه کهه فن، ب رییه ک ژ رییان د جه فه نگه کا گشتگیردا کورت دکه ته فه (الحجازی، ۲۰۱۲: ۳۴۸). وه کو به ره م ژی ب پرؤسه یه کا ژیری دهیته هه ژمارتن (النجدی، ۲۰۰۳: ۳۴۲). د ئهرکی خوه ژیدا بیا فه کی دهروونی یان کریاره کا هوشییه، بایه خه کا پتر ب بابه ته کی یان ژی هه فبه ندین بابه ته کی ب چه ند بابه تین دیکه فه ددهت (شریف، ۱۹۸۵: ۴۴)، کو هه ریه ک ژ نه وان بابه تان یان حاله تان نافه کی یان تیرمه کا تاییهت بو دهیته دانان (زیتون، ۲۰۰۳: ۲۸۶). نه فه ژی مه نیزیکی نه وی مانای دکهت، کو تیگه هه پرؤسه یه کا رامانه خسه و د چالاکیه کا پۆلینکرنیدا دهیته نه نجامدان.

۲-۱-۱-۳ ژ ئالیی زانستین په روه دهی فه، وه کو زانستا پۆلینکرن تیگه هان دهیته خوه ندن و بایه خی ب پرؤگرامین خوه ندنی و هویین فیکرکرنی ددهت. ژ ستراتیزین وانه گوتنا کارا و بژارته ژی دهیته هه ژمارتن، له وما جه خت ل سه ر پیکه خستنا زانیارییان و گه شه کرنا معریفی یا قوتابی دکهت. نه و گه شه کرن ژی ب رییا پرؤسه یه کا د ناقبه را فیربوونا قوتابی و فیکرکاریا مامؤستایدا دهیته نه نجامدان، کو تیدا تیگه هه کومه له یه کا خه سله تین بنه ره تییه و گوزارشتی ژ پۆلینکرن چه ندین بۆچوون و پویدانان دکهت. په فتارا پۆلینکاریی ژی نه وی ده می درست دبیت، کو قوتابی نیشانه یه کی یان تشته کی یان ژی پویدانه کی ب په یفه کا گشتی نافیکهت کو ناماژه بیت بو نه وی جوری یی مه به ست پی هه ی (وتسون، ۱۹۹۳: ۹). د شروقه کرنا نه وان هه موو پیناسه یاندا، دکارین بگه هینه نه وی نه نجامی کو: تیگه ها زانستی نژیاره کا ژیرییه ژ نه وان کومه له سالوخ و خه سله تان پیکدهیت نه وین د چه ندین ورووژینه راندا هه فیشکن و د نیف زانیاریین پیکه خستیدا دهینه دانین و پیکه فتنه کا گشتی ل سه ر ده ستنیشانکرن تیرمه کا تاییهت ب وی فه هه بیت.

۲-۱-۴ تاييه تمه نديين فيرکنا تيگههين زانستی:

ژبو پونقه کرنا تاييه تمه نديين فيرکنا تيگههين زانستی وا پيدفي دکهت، کو ژ ئاللي قوناغين پهره پيدانا وان - ههتا ب کورتي ژي بيت - بهينه شروقه کرن:

۲-۱-۴-۱ ژ ئاللي ميژوويي قه، د هزرا فلهسه فهدا، ههر ژ سه رده مي يوناني و هسا دهاته دانان، کو تيگههي هه قبه ندي ب بووني قه ههيه. تيگههين زانستی يين ههر زانسته کي کو نه و ب خوه ئامراز و ئالاقن، چو جاران وه کرياره کا نه ريئي ژبو هه بوونه کا به خشنده يا پيشوه خته ديار نابن، به لکو وه ک نيشانه يين هزري، کو ب شيويه کي سه ربخوه داهينان تيدا هاتبيته کرن ديار دبن. نه و تيورا شياندا هزري ههتا سالين شيستان ژي يا به رده وام بوو، پاشان ژکارکفت و ل هولي رابوو. بيرۆکه يا زيره کييا خوه پرسکي هاته د نييف پيشه يا فيرکنيديا. ژيروم. س. برونه ر (۱۹۱۵-۲۰۱۶) و ليف فيگوتسکي (۱۸۹۶-۱۹۳۴) و هنده ک زانايين ديکه پينقه ژويا دهرووناسيي پيشفهر و په يکه ربه ندييا وي ل سه ر بنگه هه کي نوي ئافا کره قه، کو فيرخواز زيره کن و کوزانياريين خوه هه نه و د چارچويين رافه کرنی ژيدا ليکده نه قه (بغوره، ۲۰۰۷: ۲۰۴). برونه ر د دانانا تيورا خوه و ئاراسته کرنا وي يا چاندي و ديروکيدا، ب ئاراسته يا فيگوتسکي يا گه شه کرنا مه عريفي قه داخبار بوو. د نه قی ئاراسته کرنيدا برونه ري وه سا هزردکر کو گه شه کرنا مه عريفي ههتا رادهيه کا زور دکهفته ژير باندورا گه شه کرنا چکاکي و ته کنولورژييدا، يان ژي گه شه کرنا مه عريفي به ره مه کي پيگورپکه د ناقبه را درقه يا هه قپشک و هندورا ژ شاره زابوون و پيگه هشتنا گه شه پيدانيدا پيکدهيت. ژ بهر نه قی چه ندي بوويه کو، نه وي دهروونانينا گه شه يي ب خوه ژي ههر ب چاند دزاني (تروادک، ۲۰۰۹: ۹۰).

۲-۱-۴-۲ ژ ئاللي جورين تيگههان قه ژي، وه کو زانسته ک دهيتته خوه ندن، کو ب شيويه يي نه خشه يه کا پونقه کرنی دهيتته دانان و ئامازهيي ژبو هه قبه نديين (لاوه کي) و (توندوتول) و (هه قئا هه نگ) د ناقبه را تيگههين هه قبه ستدا دکهت (وتسون، ۱۹۹۳: ۱۵۲). نه و ههر سي هه قبه ندي بنه مايين سه ره کينه ژبو ده ستنيشانکرنا جورين تيگههان. پولينکرنا نه وان جوران، چه ندين تيوران ب خوه قه دگريت. خالا گرنگ د پولينکرنا تيگههاندا ژي نه وه، کو چه وا پهيدا دبن و

قوناغين پەرهپيدانا وان چەوا دەيتەكرن. ئەو تيؤرا جەخت ل سەر چەوانيا پەيدا بوونا تيگههان و قوناغين پەرهپيدانا وان و ئەو ھۆكارين تيگهھ تيدا دبنە ئەلقەيا ھەقبەندي د ناقبەرا چاندا مللى و پيكتين فيربوونا وان دا ب شيۆهيهكى زانستي، تيؤرا (چاندا جفاكى - پەرهپيدانا ناچەيا ناوھندي) يا فيگوتسكى يە، كو بوويه بنەما ژبو ريبازا ئەقى قەكولينى.

۲-۲ تەوھرى دوويى: پيگهھا تيگههين زانستي د تيؤرا فيگوتسكى دا

ل پەى تيؤرا "چاندا جفاكى - پەرهپيدانا ناچەيا ناوھندي" يا فيگوتسكى، ئەو ئاريشەيىن د شروڤهكرين دەروونيىن فيركرنيىدا درست دبن، نە ب شيۆهيهكى راست دى ھينە چارەسەركرن و نە شيؤوازا وان ژى دەيتە دارشتن، ھەتا ئەو ھەقبەنديا د ناقبەرا فيربوون و گەشەكرنا زارۆكان د تەمەنى قوتابخانيدا نەھيتە چارەسەركرن. ئەقە ژى يا پۆھن و ئاشكرايە كو، ھەموو پرسين سەرەكى، ئەوين تيؤرين گەشەكرنا زارۆكى د پرۆسەيا فيركرنيىدا ل سەر دەيتە كرن پشت ب ئەوى بۆچوونى دەستەن (VYGOTSKY, 1979: 79). ئەوى ژى بنگههين تيؤرا خوە ل سەر ئەوى بۆچوونى دانينه، كو ژ سى پينگاقان پيگهاتيه:

۱- ئەو ئەرك يان كارى ددەنە سەر مللى زارۆكى ژ شيانين وي مەزنترن و ب ئەوان شيانين خوە يين ئاسايى نكاريت ئەوان چارەسەر بكت.

۲- ھندەك تشتين يارمەتيدەر ل جەم زارۆكى بهينە دانان. چاقدير دى بينيت كو ئەو زارۆك دى ھەولەت سوودى ژ ئەوان ئالاقان وەرگريت و ئاريشا خوە پى چارەسەر كەت.

۳- ھندەك ورووژينهريىن كو ئەركين تايبەتى ھەنە بۆ بهينە پيشكيشكرن، ب تايبەتى ب پييا ئەوان ئالاقين يارمەتيدەريىن كو پرۆسەيا چارەسەركرنا ئاريشەيان ئاسان دكەن.

ئەو ھەرسى ورووژينهريىن سلال، ھۆكارين يارمەتيدەر بوون ژبو تيؤرا فيگوتسكى، كو چارچويى وى يى گشتى خوە د ئەقان خالين ژيريدا دبينتەقە:

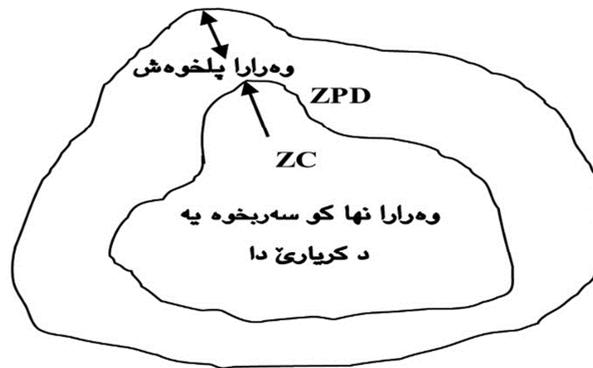
۱- كارليكرنا جفاكى پۆلەكى سەرەكى د پەرسەندنا دەرکپيكرنيىدا ھەيه. پەرسەندنا چاندى يا زارۆكى ژى، دوو جارارن خويا دبیت: جارا يەكى ل سەر

ئاستی جفاکی و جارا دوویی ل سهر ئاستی تاکهکهسی. ئهفه ژی ئهوی چهندی دگههینیت، کو لایهنی کۆزانیارییا وی، ل دهستیکی د نافه خه لکیدا پهیدا دبیت و پاشی د ناخی خواهدا.

۲- په ره سه ندنا ده رکپیکرنی ل جه م فیرخوازی پشت ب (نافچه یا وه رارا نیزیکیا نافه ند Zone of Proximal Development) ده ستیت. ئاستی ئهوی په ره سه ندنی هنگی پیشدکه قیت ده ما زارۆک دکه فنه نیفا ره وشتا جفاکیدا، چونکه ئه فی په ره سه ندنی پیدفی ب کارلیککرنه کا ته فاؤه ههیه.

ئهو ورووژینه رین فیگوتسکی کرینه بنگه هین تیورا خواه، کو ئالافین ده رفه یی وه کو ئامرازین کارلیککرنی (ئهرکه کی به رده وامبوونی) سه ره پای ئه رکین خواه یین کۆزانیاریی بکارده اتن. د قوناغین پاشی، یان ژی ئه وین پیشکه فتی تردا، ل جهی ئه وان ئالافین ده رفه یی ئامازه و جه فه نگ وه کو په یقان ژبو ئه وان ئه رکان بکارده یین. ب ئه وان ئه رکان ژی دبنه بنگه هی سه ره کیی چالاکیین دیکه یین کۆزانیاریی. بو نمونه ئاخفتنا زارۆکی وه کو ئامرازه کا کارلیککرنی بکارده ییت، چی دبیت ببیته بگۆرا کورتفه برینی، هه ره سا وه کو ئامرازه ک ژبو چاره سه رکنا ئاریشه یی ژی بکارده ییت. هۆسا هنده ک هیژین دینامیکی هه نه، کو هه موو لایه نین که سایه تیی پیشفه دهن و ب هه رسی ره هندی سهره کیین په ره پیدانی فه دگریداینه، ئه و ژی ئاستین پالنه ر و هندور و ده رفه یی نه. ئه فه ژی گرنگترین لایه نین دینامیکینه، چونکه ب شیوه یه کی به رفره ه کاردکه ن. هه ره سا لایه نه کی دیکه هه یه، کو سه ره ده ریی دگه ل دینامیکییدا دکه ت، ئه و ژی ئه و به شا که سایه تییه یا سه ره ده ریی دگه ل ئاخفتنی دکه ت و ئه وان ئاستان فه دگریت یین باندۆرا خواه ل سهر گه شه پیدانا وی هه یه (VYGOTSKY, 1979: 67).

تشته کی ئاساییه کو، پیفه ره کی بنگه هین د نافبه را ئیمازه و ئالافیدا هه بیته. هه ریه ک ژئه وان ئه رکه کی نافبه ندیی خواه هه یه، ل دویف نه رینا ده روونزانیی، ل ژیر هه مان جور ده یینه دانین. دکارین ئه وی هه فه ندییا لۆژیکی یا د نافبه را بکارهینانا ئیمازه و ئالافاندا، د وینه یی هه ژمار (۱) دا ده ربهرین کو هه ر تیگه هه ک د نافبه ندا چالاکیه کیدا ب شیوه یه کی نه راسه ته وخواه دکه فته ژیر تیگه هه کا دیکه یا به رفره هتر (Vygotky, 1930, 54).



وینهیی هه ژمار (۲)

۲-۲-۲ سنۆرین ناچه یا وه رارا نیزیکییا نافهندی (ZPD):

د ئەنجاما فه کۆلیناندا دیاربوویه، کو ناچه یا وه رارا نیزیکییا نافهندی ب چار پینگافین سه ره کی یین ریزیه ندریدا درست دبیت:

۱- کریارا یارمه تیده ر ژ که سانین دیکه، ئەوین شیانیین پتر هه نه.

۲- کریارا یارمه تیده را خوه دی.

۳- کریار ب خوه وه راری دکه ت و دچه سپیت.

۴- ب نه مانا کریارا خودکاری، دی پاشقه زفرینه ک د ناچه یا وه رارا نیزیکییا نافه ندیدا چیبیت.

پروسه یا فیروونی ژئی، ژ ئە فان پینگافین یه ک ل دویف یه کیدا پیکدهیت. ئەو ژئی، د ناچه یا وه رارا نیزیکییا نافه ندیدا دهینه ریکخستن. ژ یارمه تیدانا که سین دیکه، بو یارمه تیدانا خودی دهینه فه گواستن. ب دووباره بوونا ئەوان پینگافان واتایین نوی چی دبن و شیانیین ئەوی که سی گه شه دکهن (جابر، ۱۹۹۹: ۱۴۴). هۆسا فیروون ل نک فیگوتسکی: پروسه یه کا جفاکی دینامیکییه د گفتوگویه کا د ناقبه را فیرخواز و فیرکاریدا دهیته ئەنجامدان، کو تیدا فیرکار جه خت ل سه ر ده رخستنا کارامه یی و شیانان دکه ت (زیتون، ۲۰۰۲: ۱۲۷).

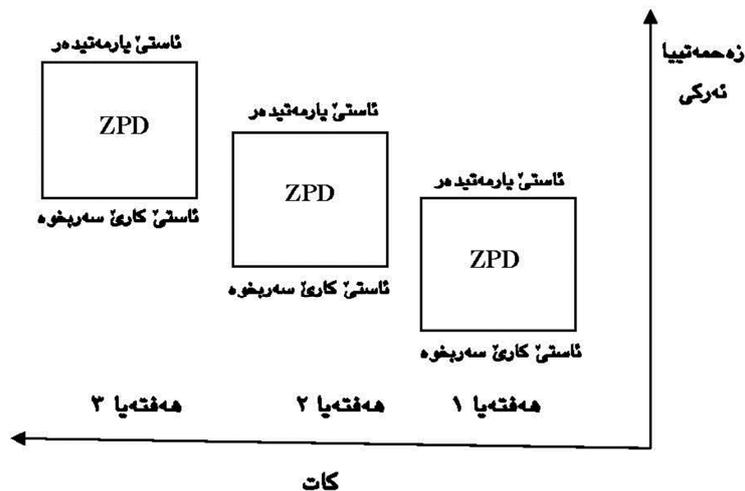
۲-۲-۳ دینامیکیا سنۆرین ناچچیا وەرارا نيزیکیا نافه ندى (ZPD)

ناچچیا وەرارا نيزیکیا نافه ندى، يا جيگير نيه، به لكو د پوچوونه كا ئاست نه قرازايدايه. به رده وام د كردارين زاروكيدا دووباره دببته قه. كارامه يى و رهوش د نه قى ناچچه ييدا، دینامیکى و نه جيگيرن.

ئەوا ئەقرو زاروك ب يارمه تيبيا نه وين ديكه فير دببته، ل داهاتى، دى ب تنى نه نجامدهت و نه ق پروسه يه د ده ورانه كا به رده وامدا دزقريت هه تا زاروك دهسته ل دببته. نه قى ناچچه يى بنه مايين خواهه نه، كو ب كورتى نه قه نه:

- ۱- نهو ناچچه يه ژ زاروكه كى بو زاروكه كى ديكه جودايه.
- ۲- هنده ك زاروكان يارمه تيبه كا زور دقيت و كاره كى كيم دكهن.
- ۳- هنده كين ديكه يارمه تيبه كا كيم دقيت و كارين مه زن نه نجام ددهن.
- ۴- قه باره يا نه قى ناچچه يى ل جه م هه موو زاروكان هندى يه ك نيه.
- ۵- ل جه م هه ر زاروكه كى ژى نهو ناچچه يه ل هه موو جهان هندى يه ك نيه، هه روه سا هه موو ده مان ژى، ل جه م وى، وه كو يه ك نيه. ب تايبه تى د ده مين جوداهيين پروسه يا فيربوونيدا.

كار و نه ركين نه قى ناچچه يى كو ل دويف نه وان بنگه هين ل سه ر هاتينه نژاندى، د نه قى وينه يى ژيريدا خويا دببته (الدواميدى، ۲۰۰۶: ۲۷):



وينه يى هه ژمار (۳)

۲-۲-۴ دینامیکیا سنورین گهشکرنا نیزیکیا نافهندی

پروسهیین فیبرکن و فیروونی د پۆلین خوهندنیدا، ئهویین باندورا خوه ل سهر ناچهیا گهشکرنا نیزیکیا نافهندی ههیه، پشت ب ئهقان هۆکارین ژیری دبهستن:

۱- سروشتی کارلیککرنا جفاکیا فیروونی.

۲- پۆلی ئالاقتین دهروونی و تهکنیکی.

۳- پۆلی کارلیککرنین جفاکی وهکو نافهبندهك بۆ هزرکرنا فیرخوازی و کریارین چاندی.

۴- پۆلی دوو لایهنی د نافههرا تیگههین پۆژانه و زانستیدا.

قیگوتسکی د تیورا خوهدا، ههفت قوناغ دهستنیشان کرینه، کو ژ ههیفا یهکی ژ ژیبی زارۆکی دهست پیدکتهت و ههتا دگههته ژیبی ههشت سالیی و ویقه، کو ب درستی دکاریت تیگههان وهبرگريت و تیگههیت. ئه و قوناغ ژی ب کورتی ئهقهنه (ههروه ژیده: ۱۷):

ئا. قوناغا هزرکرنا فهجهماندی: (ژیهه ههیقی - ههتا ههیفا ههشتی). د ئهقی قوناغیدا مندال تشتان ل دور خوه کۆم دکتهت و ل دویف جوری وان دناسیتهقه.

ب. قوناغا هزرکرنا ئالۆز: ژ ههشت ههیقی ههتا یهک سالیی، مندال دکاریت هندهک تشتین وهکههه ژ ژیک جودا بکتهت، لی ب وردی جور و پیکهاتهیین وان نانسیتتهقه.

پ. قوناغا قیگوتسکنا کۆمهلهیان: ژیهه سالی ههتا دوو سالی.

ج. قوناغا زنجیرهندییا گرییان: ژ دوو سالی ههتا چار سالی. مندال دکاریت تشتان ل سهر بنهمایا خهسلتهکا دهستنیشانکری پۆلین بکتهت، پاشی دی ئهوی هیلیت و هزرا وی بۆ سالۆختهکا دیکه چیت.

چ. قوناغا گرییین بهرلهقبوویی: ژ چار سالیی ههتا شهش سالیی. شیانیین وی د فهجهماندنا تشتان پتر دبن و ب ساناهیتر جورین وان ژیک جودا دکتهت، لی نابیت مهزن ل دویف پیقههین خوه کارین وان راستبکهنهقه، بۆ نمونه لهوانهیه ئه و چارگۆشه و سیگۆشهیان پیکهیه کۆم بکتهتهقه، ژ ئهوی هزری بیت کو چارگۆشه ژی ئهگه ربیته دوو پارچه، ئهقه ئه و ژی دی بنه سیگۆشه.

د - قوناغا نیمچه تیگه هان: ژ شه ش سالی هه تا هه شت سالیی. مندال هه ولده ت قه جه ماندنن تیگه هان چی کت، لی یی پشتر است نابیت ژ کاری خوه، چونکه نزانیت ل سهر چ بنه ما نه و تشت قه جه ماندینه.

ه - قوناغا پیکننا تیگه هان: ژ هه شت سالیی و ویتفه تر. د نه فی قوناغیدا پیشکه فتنه کا سروشتیا هه ستپیکرنی ب جورین تشتان چی دبیت. هه ست دکه ت کو هه ر تشته کی هه قشکیه ک د ناقبه را خه سله ت و سالوخه تین واندا هه نه. نه و ژ هزرکرنه کا هه ستی ده رباز دبیت و دکاریت جورین تشتان د میشکی خوه دا ژیک قافییر بکن و ب درستی فییری تیگه هین زانستی ژی دبیت.

ل دویف بوجوونا فیگوتسکی فیرخواز د فیربوونا تیگه هاندا، پیدفی ب یارمه تی یان ژی پشکدارییا که سین دیکه دبیت. شیوه و جور و چه وانیا نه وی یارمه تی ژی ل دویف قوناغین ژییی مندالی جودانه و دکارین سروشتی خود یا وی ب نه فان پینگافین خوارئ لیک بدهینه قه (Longford, 2005: 103-104):

ئا - ساقا، د نه فی قوناغیدا، چو جوداوازیین تایبه تین وی نینه ژیلی خود و جهسته یه کی ساخلم، کو ب بنجه قا مروقی دهیتنه دانین.

ب - مندالی پیشوه خت، وه کو کیانه کی جوداواز خویا دبیت، بی حه مدی خوه هنده ک تشتان قه بول بکته و هنده کین دیکه ره تدکه ته قه، چونکه شیانین پتر بو درستبوینه، وه کو ریقه چوونی و پشت ب خوه به ستن د هنده ک کارین سهره تاییدا و ناخفتنی کو فیگوتسکی زور بایه خی پیدده ت، چونکه باندورا وی ل سهر درستبوونا که سییتیا مندالی هه یه.

پ - قوناغا بهری قوتابخانه یی، وه کو خود هیشتا جیگیر نه بوویه، شیانین وی د ناقبه را ناشوپا خودی و یاریاندا گورانکاری پیقه دیاره. ریکسازی و پشتبه ستنا وی ب خوه پتر دبیت.

ج - ل ژییی قوتابخانه یی، دهروونیا هندور و دهرفه یی دابه ش دبن. شیانین دهرفه یی بو کارکن و گه هاندنا ناره زوویین خوه پتر بووینه ژ بهری و سهرخوه تر ژی بوویه. دهروونیا هندور ژی یارمه تیا گه شه کرنا وی دده ت، کو به رده وام هه قبه ندی ب دهردورا خوه قه هه بیت.

چ - ل سنیلەیی، کۆنترۆلەکا پتر ل سەر جیهانا دەروونین خوه یین هندۆر و دەرفەیی هەیه. ل فێره ژێ (خود) یا وی یا دەرفەیی شیانین پتر بۆ کارکن و گههاندنا ئارهزوویین خوه هه نه. سەربخووهیهکا پتر وەر دگریت. خود یا هندۆرا وی یارمهتیا گهه پیدانا که سایهتیا وی ددهت، کو ژ دەردۆرا خوه نێزیک بیت. ل فێره یا فەرە سنیلە سەر دەریی دگەل ئاریشه و کیشه یین ئالۆزتر و زهحمهتر بکەت.

د ئەقان هەر پینچ خالین سلادا، مندالی پیدفی ب ئالیکارییا که سین دیکه ههیه و د قوناغین پینشهنگدا په نایی ژبو ژیده رین زانیاریان دبهت، وهکو په رتوک و گوڤار و بهرنامه یین تهله فزیونی و کۆمپیۆتەر و موبایل... هتد. لهوما مامۆستا و ئه وین ژه وی مه زنتر پشته قان و ئاراسته که رین باشن بۆ وی کو تیگه هین زانستی ب یارمهتیا وان فیریبیت ب تایبهتی ل قوناغین قوتابخانه ییدا، داکو دگەل زانیاریین خوه یین پۆزانه بیهستیه قه (جابر، ۱۹۹۹: ۱۴۴). ژبو کو ئه و فیریبون ژێ ب شیوهیهکی سیسته ماتیک بهیته ئەجامدان، یا فەرە پشت ب "تیۆرا چاندا جفاکی - په ره پیدانا ناچه یا ناوهندی" یا فیکۆتسکی بهیته بهستن.

فیکۆتسکی بایهخ ب زمانی ددا. ب ئالافی قه گواستنا شاره زایا جفاکی بۆ تاکه که سان دزانی. ئه وی وهسا ددیت، کو ئاخفتن ل جه م زارۆکی به ره پینشین جفاکییه پاشی به ره ق خودیا وی خرچه دبیت و پاشی بۆ ئاخفتنا هندوری (هزرکرنی) دچیت. ئه رکی گه هاندنا ئه فی جوړی ئاخفتنی هه ردمینیت و زارۆک دکاریت ب شیوهیهکی بیدهنگ بکاربهینیت و ئه قه ژێ هزره که و د قالبه کی زمانیدا نه هاتیه بهرجهسته کرن (Vygotsky, 1986: 101). ههروهسا بریارا ئه وی چهندی ژێ دابوو، کو هه لقولانا هزرکرنی هه قدهم نییه دگەل په یدابوونا ئاخفتنی، چونکه ئه و دوو پرۆسه یین هه قته ریب نینه.

تیۆرا فیکۆتسکی یا چاندا جفاکی، ئه فی راستیا سلال سه رراست دکەت، کو فیریبون پرۆسه یه کا جفاکی دینامیکیه و تیدا دانوستاندن د ناچه را فیرکار و فیرخواییدا چی دبیت و فیرکار جهخت ل سەر بهرچا فکرنه کارامه یی و شیانان دکەت (شحاته، ۲۰۰۳: ۱۳۷). ب ئه فی شیوهی کارلیککرنه کا هه فیشک د ناچه را خه لکیدا درست دبیت، چ ئه و کارلیککرن هه ره مه کی بیت د هه قبه ندیین پۆزانه دا،

يان ژى سيستماتيك بيت د هۆلین خوه ندنى و كه نالین فيركرنا ئه لكترونیدا بهیته ئه نجامدان. سهره ده ريكرنا مرؤقى دگه ل ته كنؤلۆژيا زانياريان، كارليككرنه كا جفاكى د ناقبه را خه لكيدا چى دكه ت. ئه و كارليككرن ب درستی دگه ل بنه مایین تیؤرا بنیاتگه رايييا جفاكيدا هاوتا دبیت. ل سهر ئه فى بنگه هى، دكارين ئه و كارليككرنا فيرخوازی كاربه رى كۆمپيؤته ر و ئینته رنیته ب ئه فى شیوه یی خویا بکه ين:

۱- كارليككرنا فيرخوازی دگه ل خوه و ناقه روكا شاشه یی كۆمپيؤته رى.
(بنیاتگه رايييا كۆزانيارى) یه .

۲- كارليككرنا فيرخوازی دگه ل خه لكى ديكه . (بنیاتگه رايييا جفاكى) یه .
تؤرا ئینته رنیته ل دويف تیؤرا بنیاتگه رايى (Theory Constructivism)
هاتیه ديزاینكرن. ئه و زانيارين ل سهر ئه وى تۆرى هه ين، لق و پۆپین بى سنۆر لى
ده رچن. خالا گرنگ ل قیره ئه وه، كو تیؤرا فيگوتسكى تیؤرا كۆزانياريا
جفاكیه لایه نى دوویییه ژ تیؤرا بنیاتگه رايى، ئه و ئیماژى ب فيرخوازی دكه ت كو
كارامه یی و كۆزانيارين خوه ب شینه یی و ب یارمه تیا كه سانین ژ خوه شاره زاتر
بنیات دنیت. جه خت ل سهر گرنگیا كارليككرنى دگه ل جفاكى و كه سانین ديكه
دكه ت، چ ئه وانین د ناقه هۆلین خوه ندنیدانه، یان د فه رپژا فيركرنا فه كریدابن. هه ر
وه سا ئه و كارليككرنا دگه ل فيرخوازی جفاكین ديكه ژبو كو، زانيارين هه مه جور
و هه مه رپه نگ بده ستخوه فه بینیت. ئه و كارليككرن ژى د ناقه جیاكارين تورا
ئینته رنیته د جیه دگرن (ابرامیم، ۲۰۰۵: ۳۷۱).

هه ر ل سهر هه قبه ندین د ناقه را تاك و جفاكیدا، را و بۆچوونین زانايین
بنیاتگه رايى ل باره ی ئه وى كارليككرنا دناقبه را تاك و جفاكیدا هه یه، دكارين
بیژین كو، ل دويف دوو ئاراسته یین سهره كى دچن (Berk, 1994: 29):

۱- ئاراسته یا یه كى: را و بۆچوونین زانايین بنیاتگه رايييا كۆزانيارينه، ئه وین
ژ تیؤرا پیاچیه وه رگرتین و جه خت ل سهر بنیاتا چالاكیا تاكه كه سى دكه ن كو
ئه و هه ولدده ت ژ جیهانى تیبه گه هیت.

۲- ئاراسته یا دوویی: را و بۆچوونین زانايین بنیاتگه رايييا چاندا جفاكینه،
ئه وین ژ تیؤرا فيگوتسكى وه رگرتین و جه خت ل سهر چالاكین جفاكى دكه ن،
هه روه سا فه رپژا جفاكى و چاندا كۆزانيارى په سه ند دكه ن.

جوداوازييه كا بنگههين د ناقبههرا ههردوو ئارهستهياندا ههيه، ئه و ژي ئه وه كو زۆر به ي ليكۆله ريڻ هه قچه رخ جهخت ل سه ر ئه وي چه ندي دكهن كو، زارۆك ب خوه د قوناغا گه شه كرن و وه راريڻا "بنياته كه" و ئه و ب خوه ئه قئ جيهاني ناس دكه . هنده ك جاران ئه وي ژي، ژي زيده دكهين كو چالاكه، هه ر چه نده د ئه قئ زيده كرنيدا، هنده ك زيده پوي و دريژدادي هه يه . لئ وه سا دياره كو گه له ك جاران بنياتگه رايي دهيتته پشتگو هخستن. لئ وه ميراتگرييا هزري، ئه وا پياجيه بانگه وازي بو دكر، ئه و ب خوه ميراتگرييه كا بنياتگه راييه . ئه و ميراتگرييا فيگوتسكي به حس ژي دكر يا كارلي ككرني بوويه . ئه قه ژي ئه وي چه ندي دكه هينيت كو ئه و ژي بنياتگه رايي بوويه (ترواك، ۲۰۰۹: ۹۳). هه رچه نده بوچوونين جودا و نه وه كه هه ق بو تيگه ها بنياتگه رايي هه بوون، لئ هه تا نها ژي گه له كا په سه ند و به ربه لاقه .

ئه و بنگه هي فيگوتسكي تيورا خوه ل سه ر ئاڤاكري و پاسته وخوه هه قبه ندي ب چاندا جفاكي قه هه بوويه، ئه وه كو:

۱- هوشيارى د ميشكيڻا نييه به لكو د كريارين رۆژانه دايه . هه ر ژ ده ستپيكي قه، ئه و به ره مه هينانه كا جفاكييه و هه قبه ندي ب مرؤقي قه هه يه .

۲- په ره سه ندنا چاندي ل جه م زارۆكي دوو جاران خويا دبیت، جارا يه كي ل سه ر ئاستي كۆمه لي و جارا دوويي ل سه ر ئاستي تاكه كه سي، ئانكو: يا يه كي د جفاكيڻا، يا دوويي ژي ل سه ر ئاستي ئه وي بخوه .

ئه و هه ر دوو دۆخين سلال ژي، دبنه په گه زه كي سه ره كي كو زارۆك دگه هتي. ده ما زمان ژي دهيتته د ئه قئ هه قكيشه ييدا ريكسازييا خودي درست دبیت. چونكه په ره پيدانا زمانى، ل سه ره تايا فيربوونا قوتابيدا، سه ره كيترين بيا قه كو پيدايي هه يه، ئه و ژي د قسه كرن و گوهر اگرتن و نقيسين و هزر كرنيدا خوه دبينه قه (ابراهيم، ۲۰۰۵: ۲۴۶). ئانكو دگه هته قوناغا پيگه هشتنا هزري، ئه و قوناغ ژي ژ ئه فان په يسكان پيكدهييت: ئاگادار بوون، پلانريژي، ده ستنيشان كرن، هه لسه نگاندن، خوه گونجاندن.

ل دويف ئه قئ بوچوونا فيگوتسكي، قوناغا ريكسازييا خودي (پيگه هشتنا هزري) ده روازه يه كا ده ستخوه شه كو زارۆك تيڻا سه ره ده ريي دگه ل ده ستپيكا

درستیا دهروونی دكهت. ههروهسا بياقهكی گونجایی ژی بو درستدبیت كول دویف تیؤرا (بلۆم)ی ب جوانی سهردهدهریی دگه ل پرۆسهیا فیركرنا فهرمیدا بكهت.

ب كورتی دكارین بیژین، كو فیریوون ل جه م فیگوتسکی ل دویف بنهمایا تیؤرا بنیاتگه رایا مهعریفیه و پرۆسهیه كا جفاکی دینامیکیه و د ئه نجامی دانوستاندنه كا د ناقههرا فیركار و فیرخوازیدا چی دبیت. فیركار تییدا كارامهیی و شیانین خوه بهرچاڤ دكهت. ئه و شیان ژی ب پینا بكارهینانا شیواژین نوی یین تهكنۆلۆژیی چیبووینه و گه شه کرییه. هه ر ب پینا ئه وان شیوازان ژی، ئه م دكارین ل سه ر ژینگه هی زال بین. چه ند ئه و شیواز پیش بكه فن، شیانین مهعریفی یین فیرخوازان ژی پتر گه شه دكه ن.

۲- پشكا دوویی؛ پینگافیین دانانا تیگههين زانستی د پلانا وانهگوتنییدا:

ل دویف ئه وئی پیداجوونه فه یا ژ ئالیی فه كۆله ری فه بو كتیبا زمان و ئه ده بیی كوردی یا پۆلا نه هی یا قۆناغا بنه پتهی هاتیه كرن، ده ركه فت كو د به شا ئه ده بیدا، ب یه كجاری بایه خ ب هه قبه ندییا د ناقههرا زارواه یین زانستی و تیگههين واندا نه هاتیه دان، تنی زارواه هاتینه ده ستنیشانكرن و تیگههين وان یین زانستی شروقه نه كرینه و نه خشه ژی ژی پا نه هاتینه ریكخستن هه روه كو د یه كه م بابه تدا (ئه ده ب و به ش و په گه ز و جورین وی) (لیژنه یه ك، ۲۰۱۸: ۱۰۶-۱۱۱) جه گرتیه، له وما ژبو بكارهینانا تیگههين زانستی د وانهگوتنا هه ر بابه ته كی ئه ده بیدا، پیویستی ب سی قۆناغان هه یه:

۱- قۆناغا نه هیلانا ئه وان ئاسته نگین د پینا بكارنه هاتنا تیگههين زانستی د كتیبا پرۆگرامی خوه ندنییدا.

۲- قۆناغا دانانا پلانا بابه تی وانهگوتنی، كو نه خشه یین تیگههين زانستی ب خوه فه بگریت.

۳- قۆناغا پینگافیین پیشكیشكرنا ئه وئی وانه یا هاتیه ئاماده كرن.

۱-۲ قوناغا نههیلانا ئاستهنگان

د ئهقی قوناغیدا، جهخت ل سهر نههیلانا ئهوان ئاستهنگان هاتهكرن، ئهوين بووینه پيگر، كو تيگههين زانستی نهكهقنه د نيّف بابتهين بهشا ئهدهبي يا كتيبا زمان و ئهدهبي كوردیدا، ئهو ژي ل دويّف ئهقان سي پينگاقان دبیت:

۱-۱-۲ د دانانا پروگرامين خوهندنیدا، پاشخانا ئاستي زانستی قوتابيان لبهچاّف نههاتيه وهرگرتن. ئهقه ژ لايهكي قه، ژ لايهكي ديكهقه، زمانى دارشتنا تيگههين زانستی ژي دبیته كيشفه بو قوتابيان، ب تايبهتي ئهگهر جياوازي نههاتبیتهكرن د ناقبهرا تيگههين رۆژانهين قوتابيان، كول دهرقه قوتابخانهبي بهيستينه و ئهوين ب شيوهيهكي زانستی د سيستهمي خوهندنیدا فيردبن. يان ژي دهما گهلهك ژ پهيقين شيوهزاري زمانى داكي دگهل ئهوي زمانى پروگرامين خوهندنى پي هاتينه دارشتن جياواز بن. ل قيهره پيويسته ب پيا بكارهينانا نهخشهين تيگهان قه ئهو كيماسي بهينه سهراستكرن.

۲-۱-۳ ئاستي زانستی ماموستاي و لئهايتيا وي يا كرداريا ئهكاديمي و پيشهبي يهك ژ خهسلهتين ريفهبرنا پوليه، چونكه ئهولايهين ماموستا سهردههري دگهلدا دكهت يهكجار زورن. ل هريمي بايهخ ب ئهقي پيقهري ماموستاي دايه، كو ژ ئاليى ئامادهكرنى قه ههموو دهرچوووين كوليرين پهروهدهبي بن، لي ههتا نها ريزهيا ئهوين ههليگرين باوهرنامهين ژير بهكاليوريوسى نه ل دويّف ئامارا وهزارهتا پهروهدهبي بو سالا خوهندنى (۲۰۱۷-۲۰۱۸) دگههته (۶۹۴۷) ماموستايان ژ كوي گشتي (۱۲۷۵۶۰) ماموستايان. ئهقه ژي ههژمارهكا مهنهكو ريزهيا وان دگههته (۵۴،۴٪) (وهزارهت، ۲۰۱۸: ۱۰۲) و زوربهى ژ ئهوان ژ ئاليى ئهكاديمي قه ب درستی نههاتينه ئامادهكرن. كارهكي ئاسان نييه، ماموستايي ئاست لاواز بكاريت بايهخي ب هوين فيركرنى بدهت و جهختي ل سهر تيگههين زانستی بكهت و جهي وان د شيوازي وانهگوتنهكا كارادا بكهتهقه.

۳-۱-۲ هندهك جاران قوتابي ژي دبیته كيشفه، ب تايبهتي دهما وهكو وهرگر خوه دبينتهقه و پشت ب ئهزبهركرنى دبستيت. ئهقه ژي دبیته پيگر ژبو تيگههشتنا بابتهتي و تهنانهت ژ بهشداربوونا وي د گفتوگووين نيّف پوليدا و ب تهواوهتي ژ بياقين ليكدانهقهيا هزران و هزركرنا رهخنهئاميز دوير دكهقيت. ئهق

دیاردیه پتر د شیوازی ریقهبرنا پۆلی یا خوه سهپینهردا تهشهنه دکهت. د نهقی جورا ریقهبرنیدا، را و بۆچوونین قوتابی دهینه فهرامۆشکر و ب کارهکتهرهکی گوهدیری شیرهت وهرگر دهیتهدانین.

ژیو چارهسهرکرنا نهقان کیشهیین سلال، ب پیویست دهیته زانین، کو پروگرامین خوهندنێ ژ زینگهها قوتابی نیزیکن بن، و ماموستا ب شیوهیهکی وهسا بهیته نامادهکرنا کو شیوازی دیموکراتیی د ریقهبرنا پۆلیدا بهلبزیریت و جهی ستراتیزیین نهخشهکارییا تیگههین زانستی د پلانین وانهگوتنا خوهدا بکتهتهقه. چونکه ب رییا فیئرکرنا تیگههین زانستی و پیشکیشکرنا میناکین وان فه، پرۆسهیا فیربوونی ل نک قوتابی ساناهیتربیت، ب تاییهتی کو بایهخ ب شارهزاین وی یین بهری بهیتهدان، ژبو کو تیگههین نوی ل سهر وان بهینه ریگخستن (عبدالفتاح، ۱۹۹۷: ۴۲). نهقه بۆچوونا سلال پشت ب "تیورا چاندا جفاکی - په ره پیدانا ناچهیا ناوهندی" یا فیگوتسکی دبهستیت و تیگههین زانستی ژی ل دویف ناچه روکا وی دهینه ریگخستن، کو ل سهر بنگههی زانیاریین پیشتری یین قوتابی هاتینه دارپشتن (مازن، ۲۰۰۹: ۲۴۳). نهقه ژی ل سهر دوو ئاستان دهیته نهجمادان:

- ئاستی یهکی، نهو زانیاریین قوتابی پیش قوناغا قوتابخانهیی هه نه و بهردهوام ژ جفاکا خوه وهردگریت.

- ئاستی دوویی ژی، نهو زانیاریین ژ که له که بوونا بابته تین پروگرامین خوهندنێ فیردبیت و ل دویف پله بهندییا قوناغین قوتابخانهیی وهردگریت. ل په ی نهقان ههر دوو ئاستان، نهو پروگرامی ل سهر بنگههی تیگههین زانستی دهینه دانین، کو ب زینگهه و هه موو رهوشین وهلاتی فه گریدای بیت، دی قوتابی ژی د ژینا خوه یا پۆژانه و داهاتیدا مفای ژی وهردگریت.

ل دویف ریبارا نهقی فه کۆلینی، کو جهخت ل سهر کارابوونا نهخشه کاریین تیگههین زانستی دکهت، دی هه ولدهین پلانا وانهگوتنه کا نمونهیی دابریژین، کو د پیناسه کرنا زاراوه یین بابته تیدا، پشت ب پیگههی تیگههین زانستی بهیته بهستن و ل دویف دیزاینه نهخشه کاریین واندا، هه قبه ندیین سهره کی و لاره کی د ناچه را نه واندا بهینه پونقه کرن. پاشی نهو پلانا نمونهیی ژبو هه موو بابته تین دیکه یین پروگرامین نهدهبی بکیر بهیت و ب ئاسانی بهیته پراکتیزه کرن. خالا جیاواز د

ناقبره ئهواندا ئهوه، کو د هه ر یه ک ژ ئهوان وانه یاندا، نه خشه کارییه کا تاییه ت ب ئهوی بابه تی فه دهیته ریكخستن.

۲-۲-۲ قوناغا دانانا پلانا بابه تی وانهگوتنی:

۲-۲-۲-۱ پیناسه یا تیگه ها زانستی: ژبو پیناسه کرنا تیگه هین زانستی، ژ دهستیکی یا فه ره، جوړین ئهوان تشتان یان نیشانه یان یان رویدانان کو ئهوی تیگه هی پیکدهین بهینه دهستنیشان کرن. پاشی پرۆسه یا پیناسینی د ئه فان سی پینگافاندا بهیته شروقه کرن (وتسون، ۱۹۹۳: ۲۹)، ژبو ئه فی بابه تی دهستنیشان کری ژی دی ب ئه فی شیوه یی بیت:

ئا - نا فی تیگه ها سه ره کی زار او هیه که یان ژی جه فه نگه که، کو زانا ل سه ری ریکه فه تینه و پامانا وی یا زاره کی گوزارشی ژ هه موو سالوخ و خه سه لتین وی دکه ت (زیتون، ۱۹۸۶: ۸۷). ل سه ره ئه فی بنه مای، ئه ده ب تیگه هه کا سه ره کییه، هونراوه و په خشان دوو تیگه هین گشتینه، هه ر چاره گه ز ژی کو (هه ست، بیر، ئه ندیشه، واتا) نه لقه تیگه هن.

ب - ئه وه ره سی تیگه ه (سه ره کی، گشتی، لقه تیگه ه) پیکه هه گریداینه و خه سه لت و جیاکاریین وان ب رییا هه قبه ندیین (لاوه کی، توندوتول، هه قئانگ) بی فه دهینه دهستنیشان کرن و هه ر تیگه هه کی هه ندیک خه سه لتین بنه ره تی هه نه (حسین، ۲۰۱۱: ۳۴).

پ - پیناسه یه کا کورتا تیگه ها (ئه ده ب) ی بهیته نفیسین، کو (ئه و ئاخافتن و گوتراوه نایابانه ن، که خووشی و شادی ده خه نه دلای گوهدار و خوینه رانه وه) (لیژنه یه ک، ۲۰۱۸: ۱۰۶).

۲-۲-۲-۲ ناماده کرنا نه خشه یا تیگه ها زانستی:

یه که م پینگافا ماموستا پی هه لدستیت بو ناماده کرنا نه خشه کارییه کا زانستی دکه ت، چ ب دهستی بکیشیت یان ژی ب کو مپیوته ری دیزاین بکه ت، به ره پیشین ب وردی پیکهاته یین وی لیکبه ته فه و خه سه لتین هه قپشکین د ناقبره را واندا و هه قبه ندیین وان دهستنیشان بکه ت. ئه و لایه نین هه قبه ندی ب ریكخستن و پۆلین کرن و ریژه ندییا تیگه ها ن فه هه یه رایسی بکه ت. د ئه فی

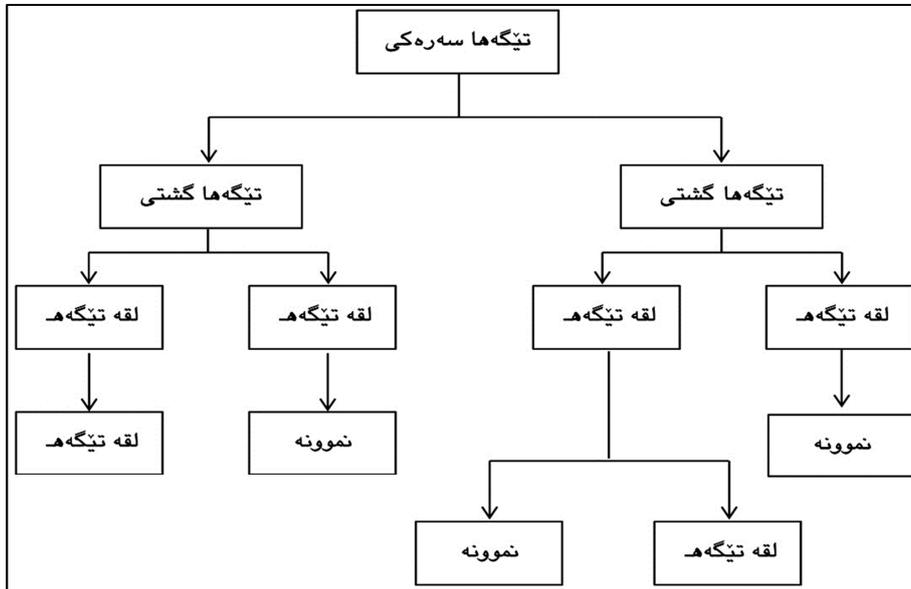
راییکرنیدا هه موو جومگه و بیاقین بابته تی دی هینه هه قبه رکرن، ژبو کو ب رییا ئه وان تیگه هان فه پیگه هی هه ر سسی پروسه یین (هزرکرن) و (دهربرین) و (خوه گونجاندن) ئی د پلانا وانه ییدا بهینه دیارکرن. ل په ی ئه فی بۆچوونا سلال، سی خالین گرنگ هه نه و ده بیت د پلانا وانه گوتنی و ریقه برنا پۆلیدا لبه ر چاڤ بهینه وه رگرتن، ژبه ر کو:

ئا - هزرکرن دی بیته به شه ک ژ وانه گوتنی و د ئه نجاما ئه وان بۆچوونین د میشکی خوه دا لیکده ته فه، دی ژ که سه کی وه رگر بیته که سه کی چالاک و ته فلی نافه روکا بابته تی بیته فه. ئه و ته فلیبوون ژی کاره کی پیژه ییبه، ژ قوتابیه کی بۆ قوتابیه کی دی جیاوازی هه یه، لی ئاستی هه ری بلند ئه وه ده ما قوتابی هزره کا نوی، ئه نجامه کا نوی، پیشنیازه کا نوی ژبو بابته تی زیده دکه ت.

ب - ده ربرین ب هه ردوو شیوه یین خوه یین نفیسکی و زاره کی فه، پروسه یه کا دوو لایه نه یه و تییدا دیار دبیت، کو قوتابی دکاریت ئه و بۆچوونا خوه یا د میشکیدا دزقریت بگه هینته ئه وین به رانه ر. راگرنا هه فسه نگیا ئه فان هه ردوو لایه نان، پیقه ره کی گرنگه ژبو زانینا گه شه کرنا شیاین وی یین ده روونی و ژیری و زمانه فانی و چه وانینا هه قبه ندیین وی دگه ل ده وروبه ردا.

پ - قوتابی ب رییا دابه شکرنا تیگه هین زانستی فه، کو بۆ به شین بچویکتر دهینه پۆلینکرن، فیژی شروقه کرن و خوه گونجاندنی دبیت (مازن، ۲۰۰۹: ۲۴۲). ئه و خوه گونجاندن ژی رییی لبه ر خواهش دکه ت، کو زانیاریین خوه راست بکه ته فه و ژی زیده بکه ت. ئه فه ژی په ره پییدانا توانایین وی خورتتر دکه ت، داکو ب که له که بوونا زانیارییان ئاستی خوه یی هزری پیشفه ببه ت و ب ساناهی دگه ل ده ردۆرا خوه یا جفاکی و چاندی بگونجیت و د پروسه یه کا کارلیککرنا مه عریفیا به رده وامدا بژیت.

پشتی ماموستا ئه فان هه ر سسی خالین ژۆری ل به رچاڤ وه ردگریت، باشتر ئه وه کو ئه فی پلانا ئاماده کری، وه کو په شنوسه کی تاقی بکه ته فه، ژبو کو خالین لاوازین وی بزانییت و چاره سه ر بکه ت. پاشی هه ول بده ت په شنقیسا ئه وی نه خشه کارییا هاتیه په سه ندکرن ب ئه فی شیوه یی ریک بیخیت:



وینەیی هەژمار (٤)

٣-٢-٣ دەستنیشانکرنا هه قه بنه دین د ناڤهرا تیگه هین پۆژانه و تیگه هین زانستیدا د پرۆسه یا فیروونا قوتابیدا، هه ریه ک ژ تیگه هین پۆژانه و تیگه هین زانستی پۆلی خوه هه یه . کیم جارن هه قه بنه د د ناڤهرا واندا چیدبیت . چونکه چه ندین خال هه نه ئه وان ژیک جودا دکن و ئه وین سهره کی ئه قه نه :

ئا- تیگه هین پۆژانه ژ نشکه کی قه چیدبن، لی تیگه هین زانستی ب شیوه یه کی به رنامه ریژی و ل دویف پرۆسه یین ژیری دهینه بنیاتکرن .

ب - تیگه هین پۆژانه د ئه نجاما ته قلیهه قبوون و ئه وان زانیاریین ل ده رقه ی قوتابخانه یی دهینه وه رگرتن چیدبن، لی تیگه هین زانستی ل قوتابخانه یی یان ژ ل هه ر ناوه نده کا دیکه یا زانستیدا دهینه دان .

پ - هنده ک جارن تیگه هین زانستی ل سهر بنگه هی زانیاریین پۆژانه یین قوتابی چیدبن، لی به روفاژی ئه وی چه ندی درست نییه .

ج - تیگه هین پۆژانه سیمایه کی په رت و به ربه لاقیی پیقه دیاره، له وما قوتابی ژ هه ولده ت زانیاریین خوه یین پۆژانه بو سیسته مه کی هه فگرتیی تیگه هین زانستی قه بگوازیته قه .

چ - تيگههين پوژانه ژ تشتين ههستيپيکري قه بو تشتين پروت گهشه دکهن، لي تيگههين زانستی ژ تشتين پروت بهره ژ تشتين ههستيپيکري دهينه ناراستهکرن. لي ئه وهردوو ناراستهکرن ژبو تيگههشتني دپيدقينه.

ژبو ژيک نيژيکرن تيگههين زانستی ژ تيگههين پوژانه، فيکوتسکي سي ناراسته دهستنيشان کرينه دکارين د ئهقان خالاندا کورت بکينه قه (الدواهيدي، ۲۰۰۶: ۳۸):

۱- ههقبهدهيهکا توند د ناقبهرا تيگهها مهبهستدار و ليژانیا پوژانهدا ههيه. لهوما تيگهها مهبهستدار پيش تيگهها پوژانه دهينه خوهندن، ئهوي باندورهکا مهزن ل سهر وهرگرتنا تيگههين زانستی دبیت.

۲- تيگههين مهبهستدار د پلهيهکا کيمتردا پوژانه بکاردهين. ل قييره وهکو سهرهتايهک بو تيگههشتني ماموستا ههولدهت تيگههين پوژانه ههلبژيريت نهک تيگههين مهبهستدار.

۳- هيچ ههقبهدهي د ناقبهرا تيگههين مهبهستدار و تيگههين پوژانهدا نييه. ماموستا ههولدهت هندهک نامراز و پالپشتان بکاربهينيت، ژبو کو د حالهتي نهبوونا تيگههين پوژانهدا تيگههين زانستی بهينه چهسپاندين.

ژبهه ئهقان خالين جوداکهريين سلال و ئهو ناراستههين فيکوتسکي دهستنيشان کرين، ماموستا دبیت ل سهر ههردوو ناراستهيان کار بکته. ژ تشتين ههستيپيکري قه بو تشتين پروت و بهروفاژيا وان ژي پيرهوبکته.

۳-۳ قوناغا پيشکيشکرنا وانهبي:

پشتي نهخشهکارييا تيگههين زانستی هاتييه نامادهکرن و پيداچوونهقهيهکا ورد ژي بو هاتييه ههلسهنگاندين و دگهل تيگههين پوژانههين قوتابي ژيدا هاتييه ههقبههکرن. ماموستا دگههته ئهوي ئهجمي، کو ئه وهخشهکاري لايهنهکي سهرهکيهه ژبو پونقهکرنا بابتهتي وي. ل دويش پيگهها وي نهخشهکاري قهريژا وانهگوتني ژي دهينه پيکستن و ب بستههي قه دي د پولييدا پراکتيره کته. ل نيث پولييدا ههول بدهت ئهوي نهخشهکاري پينگاڤ ل دويش پينگاڤي پيشکيش بکته:

- د پينگافا يه كي دا، قوتابي زي د دستنيشانكرنا خه سله تين وي دا به شدار بن و هه قبه نديين وي زي د گه ل ئه وپن پيشترى هه بووين ليك بده نه فه. ئه گه ر ب شيويه ي پرسيار كرنى بهيته ده ستپيكرن، دى پتر سه رنجا قوتابيان راكيشيت، ب تاييه تى، كو پرسيار ببيته نافه روكا يه كه م وانه يا وه رزى يه كي يى ئيسال د گه ل بابه تين ئه ده بي يين پولا هه شتى:

- پار مه چه ندين ئه ديب و نفيسكارين كورد خوه نذبوون، كي نافه ك ژبيره ؟

- موفتى پينجوينى.

- موفتى پينجوينى چ دنفيسى؟

- هونراوه.

- ئه ديبه كي ديكه؟

- مارف به رزنجى.

- مارف به رزنجى چ دنفيسى؟

- چيروك.

- چيى ديكه دنفيسى؟

- گوتار.

- ئه فان هه موو جورين نفيسينى چ دبيژنى؟

- ئه ده ب.

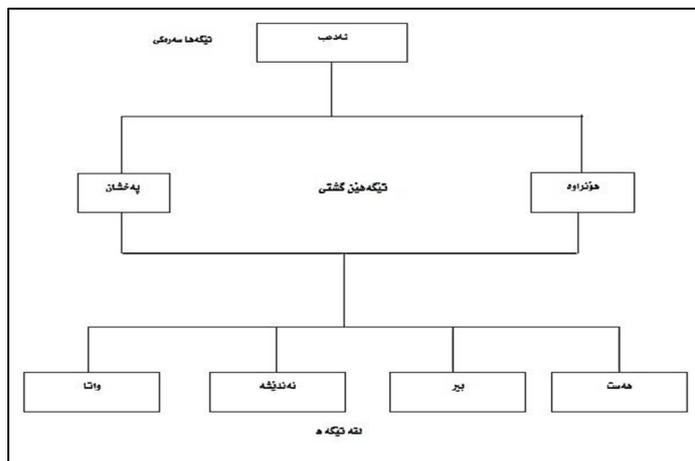
- ئه ده ب ب چه ند شيويه يان ده يته نفيسين؟

- ۳! ۴! ۲!

- راسته ب دوو شيويه يان ده يته نفيسين، ئه و هه ردوو شيوه چنه؟

- هونراوه و په خشان.

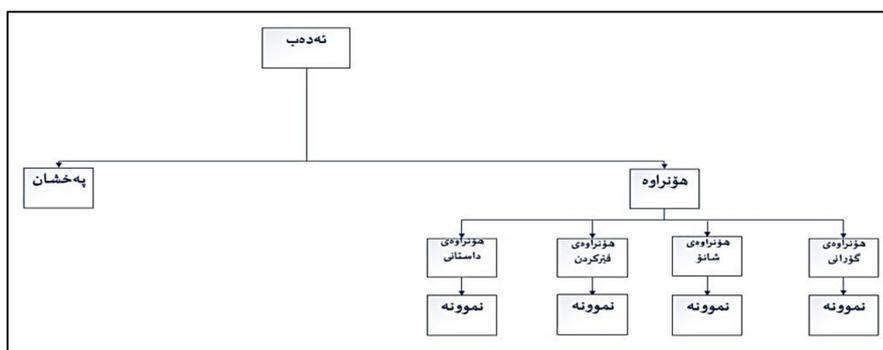
پشتى ئه فى گفتوگويى، ماموستا دى ل دويف پلانا وانه گوتنى ب كورتى پيناسه يا (ئه ده ب) كه ت و به شين وي زي شروقه كه ت. ده ما ئه و نافه روك زه لال بوو، دى ده ست ب چيكرنا نه خشه يا تيگه ها ئه ده بي كه ت و ب ئه فى شيويه يى خوارى:



وینەیی ھەژمار (۵)

ژبەر کو ئه و نهخشهيه ئاسان و زهلال بوو و دەمى دەستنيشانكري ژى كيم بوو، مامۆستای رپيا شروقهكرنى بكارهينا، كو ژ هه مووی به رهف به شى چوو. قوتابيان ژى وه كو گرووپين بچووك هه ولدا ئه وى نهخشه كاريى د نيغ پۆلیدا بکيشن.

ژبو پونقه کرنا نهجامدانا نهخشه كارييا بابته تى رهگه زين ئهدهبى ژى، كو هندهك زهحمه تتره و پىكهاته يين وى ژى ئالوزترن. ئه قه مامۆستا دكاريت رپيا ليكدهانه قه يى بكار بهينيت، كو ژ به شى به رهف هه مووی بچيت و نمونه يان ژى بو هه ر پىنگا قه كى بهينيت و نهخشه ي ل سه ر ته خته ي چيگه ت، يان ژى ب فۆتوشۆپى پيشانى قوتابيان بدهت، كو دى ب ئه قى شيوه يى بيت:



وینەیی ھەژمار (۶)

پاشی مامۆستا ئهوان ههردوو نهخشهيان كو تهواوكهريين ههفن، دى كهته ئهركى مالى و دهبيت قوتابى خوه ل سهر رابهينن و ب درستی چيكن.

د ههردوو حالهتين سالادا، ئه و پيا پتر ژبو ئهقى مه بهستى دهيتته په سه نديكرن، ئه وه كو مامۆستا ئه فان سى ستراتيجييان پيره و بكهت (عفانه، ۱۹۹۹: ۴۱):

۱- ئه و نهخشه كارييا تيگههين زانستيا هاتيه ئاماده كرن، وه كو ريكخه ره كا پيشين (Advanced Organizer) دهيتته به چا فكن، ژبو كو فيرخوازي ژ گشتگيريين وانه يا پيشتر بو وانه يا نها فه گواسته فه و ب نافه روكا بابته تى وى فه به ستيته فه، تاكو فيربوونه كا رمانبه خش بده ستفه بهيت و دگه ل ئه وان تيگههين بچووك يان ئه و لقين د نهخشه كارييا تيگههيدا هه نه بهينه روئفه كرن و ئه و هه قبه نديين د نافه را واندا هه نه بهينه رافه كرن.

۲- ئه و نهخشه كاريين پيشوه خته هاتينه ئاماده كرن ل داوييا وانه يى وه ك ريكخه ره كا پاشين (Late Organizer) دى هينه دان، ژبو كو فيرخوازي ژ ئه وان گشتگيريين د وانه يا نويدا فيربووي ب نافه روكا بابته تى داها تى فه گري بده ت، ئه و ژى ژيپناشا فيربوونه كا واتادار دگه ل روئفه كرن و رافه كرنه كا پيشوه خته يا نافه روكين پيكاها تيه بابته تى به رى كو نهخشه كارييا تيگهه ي ب شيوه يه كى گشتگيري بهيتته پيشكيشكرن.

۳- مامۆستا دى برگههين بنگههين يين وانه يى روئفه كه ت و رافه كه ت، پاشى قوتابيين وى، چ وه كو تاك يان ژى گروپ، دى نهخشه كاريين تيگههين هه قبه ندى ب بابته تى وانه يى فه هيه درسته كن. ژبو كو مامۆستا كاري درسته كرنا نهخشه كاريين تيگههان بو قوتابيان ئاسان بكه ت دى هنده ك تيگههين بنگههين ده ته وان، پاشى دى قوتابى نهخشه كارييان درسته كن ب ئه وى شيوه يى كو ئه و تيگهه و هه قبه نديين د نافه را وان هه نه ب خوه فه بگرن.

ب ئه قى شيوه يى دوو پرۆسه دهينه ئه نجامدان: پرۆسه يا فيركرنا تيگههان ژ ئاليى مامۆستاي فه د وانه گوتنيدا دهيتته ريكخستن. د هه مان دم ژيدا پرۆسه يا فيربوونا تيگههان ژ ئاليى قوتابى فه دهيتته وه رگرتن. ده ما ههردوو پرۆسه يين فيركرن و فيربوونى د وانه گوتنيدا هه قسه نگ دبن مه به ستا سه ره كيا پيدا گوگي ژى بده ستفه دهيت.

ئەنجام:

۱- تيگه هين زانستی پيکهاته يين توکمه يين زاراوه يين زانستينه، هەر زاراوه يه کا زانستی ژى د سنۆرى بسپۆرييا خوه دا يه ک پامان هه يه و تاييه تمه نديين خوه ژ پيکخستنا تيگه ها خوه وهر دگريت.

۲- ل دويف تيؤرا فيگوتسكى، فيرکنا تيگه هين زانستی د پروگرامين خوه نديندا ب شاره زايى و زانيارين قوتابى قه دهينه به ستن. لى پيکهاته يين هەر تيگه هه كى ته نها ب پامانا وى يا زاره كى قه ناهيته ده ستنيشانكرن، به لكو ل سهر بنگه هه كى نه خسه كاريه كا رۆنقه كرنى دهيته پۆلينكرن، كو ئاماژه يى ب ئه وان پيؤه نديين لاوه كى و هه قئا هه نگی و توندوتوليا د ناقبه را تيگه هين پيکفه گريد اييدا بکەت.

۳- ئه و هوکارين سهره كى يين ناهيلن قوتابى ب شيؤه يه كى درست فيرى تيگه هين زانستی بىن دزقرنه قه بو ئه وى چه ندى كو شاره زاييا وان يا پيش قوتابخانه يى دگه ل نافه رۆكا پروگرامين خوه نديندا ناگونجيت. ئه و كه لين فره وانتر دبیت ده ما تيگه هين زانستی د ئه وان پروگراماندا ل دويف شيؤازى وانه گوتنه قه يا مۆدين نه هاتبنه دانين و مامؤستا ژى ل سهر نه هاتبنه پاهينان.

۴- د ستراتيزيه تا وانه گوتنا کارادا، فيرکنا تيگه هين زانستی پيگه هى خوه هه يه و ژ دوو ئاليان قه مفا يا خوه هه يه، يا يه كى پيکى خوه ش دکەت كو قوتابى ب چالاكى به شداريى د گفتوگويين ناف پۆليدا بکەت. يا دوويى ژى ئه وه، كو ئه و ئه نجامين بده سته دهين دى بنه بنه ما بو راستقه کرن و ده وله مه ندرکنا به رده واما پروگرامين خوه ندى.

ژيڊهر:

ب زمانى كوردی:

- ۱- شەریف، د. عەبدولسەتار تاهیر (۱۹۸۵)، قامووسی دەروونناسی / ئینگلیزی - عەرەبی - كوردی، چاپخانهی عەلاء، بەغدا.
- ۲- لیژنەیهك له وهزارهتی پهروهردە (۲۰۱۸)، زمان و ئهدهبی كوردی - پۆلی نۆیهمی بنهپهتی، چ ۱۲، چاپخانه و ئوفیسیتی (CEM)، ب. ش.
- ۳- وهزارهتی پهروهردە، بهرپوهبهرايهتی گشتی پلاندانانی پهروهردەبی، راپۆرتی سالانهی ئاماری پهروهردەبی سالی خۆیندی ۲۰۱۷-۲۰۱۸، ههولیر.

ب زمانى عەرەبی:

- ۴- إبراهيم، مجدي عزيز (۲۰۰۵)، المنهج التربوي وتعليم التفكير، عالم الكتب، القاهرة.
- ۵- تروادك، برتران (۲۰۰۹)، علم النفس الثقافي، ت: حكمت خوری و جوزف بورزق، دار الفارابي و مؤسسة محمد بن راشد آل مكتوم، بيروت.
- ۶- جابر، جابر عبدالحميد (۱۹۹۹)، استراتيجيات التدريس والتعليم، دار الفكر العربي، القاهرة.
- ۷- الحجازي، مدحت عبدالرزاق (۲۰۱۲)، معجم مصطلحات علم النفس، دار الكتب العلمية، بيروت.
- ۸- حسين، ثائر (۲۰۱۱)، الشامل في مهارات التفكير، دييونو للطباعة والنشر والتوزيع، عمان.
- ۹- زيتون، عايش محمود (۱۹۸۶)، طبيعة العلم وبنيتة وتطبيقاته في التربية العلمية، عمان.
- ۱۰- زيتون، حسن وكمال عبدالحميد زيتون (۲۰۰۳)، التعلم والتدريس من منظور النظرية البنائية، عالم الكتب، القاهرة.
- ۱۱- شحاتة، حسن و زينب النجار (۲۰۰۳)، معجم المصطلحات التربوية والنفسية، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة.
- ۱۲- عبدالفتاح، عزة خليل (۱۹۹۷): تنمية المفاهيم العلمية والرياضية للأطفال، دار قباء، القاهرة.
- ۱۳- عبدالنور، جبور (۱۹۷۹)، المعجم الأدبي، دار العلم للملايين، بيروت.
- ۱۴- حسام، محمد مازن (۲۰۰۹)، تكنولوجيا مصادر التعلم (المحلية - العالمية)، دار الفجر للنشر والتوزيع، القاهرة.
- ۱۵- النجدي، احمد و منى عبدالهادي و علي راشد (۲۰۰۳)، تدريس العلوم في العلم المعاصر - طرق وأساليب و استراتيجيات حديثة في تدريس العلوم، دار الفكر العربي، القاهرة.

- ١٦- وتسون، ميريل (١٩٩٣)، تدريس المفاهيم - نموذج تصميم تعليمي، ت: محمد حمد عقيل الطيبي، دار الأمل، أريد.
- ١٧- ويليك، رينيه (١٩٨٧)، مفاهيم نقدية، ت: د. محمد عصفور، المجلس الوطني للثقافة والفنون والآداب، الكويت.

ب زمانى نينكليزى:

- 18- Burden, R & William, N. (1998), Thinking the Through the Curriculum, Fight Published, London.
- 19- Berk, Laura E. (1994), Child Development, Ed.3, Allen & Bacom, USA.
- 20- Vygotsky, L. S. (1930), Mind and Society, Transcribed: by Andy Blunden and Nate Schmolze, Published by: Harvard University Press.
- 21- Vygotsky, L. S. (1979), Mind in Society – The Development of Higher Psychological Processes, Ed. Michael Cole..., 2ed, Harvard University Press.
- 22- Vygotsky, Lev. (1986), Thought and Language, trans: Alex Kozulin, The MIT Press Cambrighe, London.
- 23- Langford, Peter E. (2005), Vygotsky's Developmental and Educational, Psychology Press, Newyork.
- 24- Hornby, A S (2006), Oxford Advanced Learner's Dictionary, 7th ed, Oxford University Press. London.

نامه بين زانكوبى:

- ٢٥- الدواهيدي، عزمي (٢٠٠٦)، فعالية التدريس وفقا لنظرية فيجوتسكي في اكتساب بعض المفاهيم البيئية لدى طالبات جامعة الأقصى، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية التربية - الجامعة الإسلامية، غزة.

گؤفار:

- ٢٦- بغورة، الزواوى (٢٠٠٧)، مفهوم اللغة في الفلسفة الكانطية الجديدة، مجلة اللغة العربية - العدد السابع، يونيو ٢٠٠٧، جامعة الكويت، ص ٥١-٨٤.
- ٢٧- عفانة، عزو اسماعيل (١٩٩٩)، أثر استخدام ثلاث لمخططات المفاهيم في تعليم الرياضيات على تحصيل طلاب الصف الثامن واتجاهاتهم نحو كل من الرياضيات الاستراتيجية المستخدمة، مجلة دراسات في المناهج وطرق التدريس، جامعة عين شمس، العدد الحادي والستون.

ملخص البحث

تأثير استخدام مخططات المفاهيم العلمية في طرائق تدريس الأدب الكوردي

ا.م.د. احمد محمد قرني
وزارة التربية - ديوان

يتناول البحث المعنون بـ (تأثير استخدام مخططات المفاهيم العلمية في طرائق تدريس الأدب الكوردي) أسس ومنطلقات المفاهيم العلمية التي يتبعها المعلم كوسيلة إيضاح أثناء إعداد خطة الدروس اليومية ومن ثم تقديمها كمحاضرة في قاعة الدرس، وتزداد أهمية تحليل تلك المفاهيم عندما يكون الطالب المحور الأساس في العملية التعليمية وله الدور الفعال في المشاركة والنقاشات داخل الصف. ويتكون البحث من قسمين: القسم الأول يهتم بالأسس النظرية للموضوع، ويقدم تعريفاً وافياً لمصطلح (المفاهيم العلمية) من النواحي اللغوية والنفسية والعلوم التربوية وفي دراسة خصوصياته يعتمد على نظرية فيكوتسكي في (الثقافة الاجتماعية - منطقة النمو القريبة المركزية) وأثر تطبيقاتها في طرائق التدريس وتحليل محتوياتها.

وفي القسم الثاني حاول الباحث تطبيق ما تم إستنتاجه من خلاصة المفاهيم العلمية في درس نموذجي على المواضيع المقررة في المناهج الدراسية لمادة الأدب الكوردي للصف التاسع من مرحلة الأساس.

Abstract

(The impact of using the Scientific Method Concept Map in Kurdish Literature teaching)

This research which is titled (The impact of using the Scientific Method Concept Map in Kurdish Literature teaching) is an effort to dissect and study the introduction of Scientific Method Concept as a cornerstone in lesson planning of any particular subject in the curriculum, a subject that depends on the teaching and learning materials and puts more emphasis on engaging students in the learning process and also in conversations taking place at the classroom level.

The research consists of two main parts, this first part is dedicated to the introduction of the term (Scientific Method) in connection to the linguistic, psychology and Education sciences, and with regards to its features the research depends on the lev vygotky's (socio-cultural theory of cognitive development) theory and studying its impacts on using the strategies in teaching.

In the second part, the research endeavors to examine the utilization of the Scientific Method Concept Map in an exemplary lesson, then implementing it on other various subjects in the curriculum like Kurdish Literature of grade nine in basic schools. The conclusion demonstrates the findings, list of references and also the synopsis in both English and Arabic.